

Ramūnas Sarapas, dr. Alvydas Šakočius

Lietuvos teismų praktika prekybos žmonėmis bylose

Studija atlikta, remiantis nukentėjusiųjų bylomis
Lietuvos LR teismuose 2006–2013 m.

Ramūnas Sarapas, dr. Alvydas Šakočius

Lietuvos teismų praktika prekybos žmonėmis bylose

Studija atlikta, remiantis nukentėjusiųjų bylomis
Lietuvos LR teismuose 2006-2013 m.

Visos aukos gavo pagalbą Lietuvos Caritas organizacijoje

UDK 343.4(474.5)
Sa201

Leidžia Lietuvos Caritas, Kaunas
www.anti-trafficking.lt

Finansuoja Europos Ekonominės Erdvės finansiniai mechanizmai –
2009-2014 m. periodo NVO Programos Lietuvoje remiamas
Lietuvos Carito projektas „Lietuvos visuomenė prieš prekybą
žmonėmis: sisteminis pagalbos modelis“

© Ramūnas Sarapas, 2015
© dr. Alvydas Šakočius, 2015

ISBN 978-609-95667-2-6

Turinys

Ižanginis žodis.....	4
1. Įvadas.....	5
2. Bendri duomenys apie nusikalstamumo, siejamo su prekyba žmonėmis, būklę	6
3. Teisinio reglamentavimo ypatumai Lietuvoje	8
4. Prekybos žmonėmis aukos profilis.....	11
5. Dažniausiai taikomi pavergimo būdai	13
6. Nusikaltėliai	14
7. Kas nebuvo įrodyta ir kodėl prekybos žmonėmis byloje?.....	16
8. Paskirtos bausmės.....	17
Išvados ir rekomendacijos	22
Literatūros sąrašas	23

Ižanginis žodis

Žmogaus pavergimo kitų valiai pavyzdžiais mirga pasaulio istorija. Žmogaus vertimas paklusti ir tenkinti kitų asmenų norus yra amoralus ne tik dėl žeminančios išraiškos, bet ir dėl padarinių – ilgam, kartais ir visam laikui, suniekinto žmogiškojo orumo, išbalansuotų vertybių, primesto gyvenimo. Tačiau istorijoje su pasididžiavimu prisimenami tie atvejai, kai žmogaus laisvės ir neliečiamybės idealai sukeldavo didžiąsias visuomeninių santykių transformacijas, galiausiai atvedusias mus į Europos civilizacija vadinamą būvį. Tai būvis, kur socialiai atsakingų politinių ir visuomenės institutų fone veikia žmogaus laisvo pasirinkimo prezumpcija ir žmogus gali nekludomai naudotis savo teisėmis ir mėgautis laisvėmis.

Prekyba žmonėmis yra šiuolaikinių visuomenių bėda ir gėda. Ne tik tų visuomenių, kuriose gimsta ir išauga žmonės, tampantys aukomis. Ne mažiau kaltos ir tos visuomenės, kuriose, dėl besaikio gobšumo ar ištvirkimo, sudaromos sąlygos atsirasti paklausiai vergovei. Kiekviena valstybė turi kovoti su tuo, išnaudodama visas socialinio poveikio priemones, ypač teisines.

Šiame leidinyje pateikiama trumpa teisinių kovos su prekyba žmonėmis priemonių, taikytų Lietuvos teisėsaugos institucijose ir teismuose, apžvalga. Prekybos žmonėmis bylų, kuriose teismų sprendimai įsiteisėję, analizė leidžia susidaryti vaizdai apie tokių nusikalstamų veikų mastą ir geografiją, aukų ir nusikaltėlių profilius, taip pat iššūkius, kuriuos patiria ikiteisminio tyrimo institucijos siekdamos užtikrinanti įrodymais teismų sprendimus.

Dr. Alvydas Šakočius
Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos
Vyriausiasis patarėjas

1. Įvadas

Prekyba žmonėmis geopolitiniame kontekste turi labai dinamiškas ir hibridines formas. Tokia nusikalstama veika neturi konservatyvių nacionalinių ypatumų ir pasižymi nuolatiniu pokyčiu. Kito žmogaus kūno, organų ir jėgos eksploatavimas prieš jo valią, gaunant už tai pelną, tarptautinių organizacijų įvardijama kaip šiuolaikinė vergovė. Valstybės ir jų institucijos skiria nemažus išteklius šiai problemai spręsti, tačiau, kaskart sužinodami apie naujus nusikaltimus, matome, kad jų nepakanka arba jie išskiriami ir pradedami naudoti pavėluotai ir neveiksmingai. Labai svarbu laiku nustatyti grėsmes ir modeliuoti atsako priemones. Viešuosiuose reikaluose tinkamos ir savalaikės kovos priemonės yra laiduojamos politine valia, ilgalaikiu strateginiu požiūriu į problemų sprendimą bei kūrybišku ir tvariu ankstesnės veiklos vertinimu. Čia labai svarbūs viešojo ir privataus, valstybinio ir nevyriausybinių sektorių bendradarbiavimas ir sinergija.

Galvodami apie grėsmes, turime sutelkti dėmesį į neakivaizdžiai matomą ir latentinį procesą, kurio metu mūsų bendruomenės ir visuomenės narys – žmogus tampa šiuolaikinės vergovės auka. Dažnai tai nebūna vien tik greitas ar smurtinis aktas, palaužiantis laisvą valią. Būna ir taip, kad tapsmas auka vyksta ilgesnį laiką, kol žmogus susivokia ir supranta, kad juo disponuojama. Tai yra labai asmeniškai pajaučiamas ir išgyvenamas virsmas ir žingsnis į tolesnį išsilaisvinimą. Taigi, galvodami apie pagalbą konkrečiai aukai, turime žinoti ir suprasti jos vyksmą arba dialektiką. Tai, bent iš dalies, leistų padaryti konkrečių atvejų analizę. Siekiant šio tikslo, pagal Lietuvos Caritas prašymą buvo išanalizuotos 19 įvairių Lietuvos Respublikos teismų nutarčių, susijusių su prekyba žmonėmis.

Atliekant tyrimą dėmesys kreipiamas į atvejus, kai prekybos žmonėmis aukomis buvo moterys, priverstos arba parduotos dirbti prostitutėmis. Specialus akcentas skirtas būtent šiai kategorijai todėl, kad jų virsmas aukomis yra labai įvairus, kartais – neįtikėtinas, dažnai paremtas smurtu ir maksimaliu asmenybės nuvertinimu. Akivaizdu, kad kelias atgal – į saugią ir orią gyvenimą taip pat yra ilgas ir reikalaujantis asmeninio susitelkimo ir visuomenės paramos. Todėl viliamasi, kad bylų analizės metu gautos žinios leis kaip galima ankstyvesnėje stadijoje diagnozuoti potencialias grėsmes, apie jas pranešti visuomenei, ypač rizikos grupės asmenims ir mobilizuoti pasekmių šalinimui.

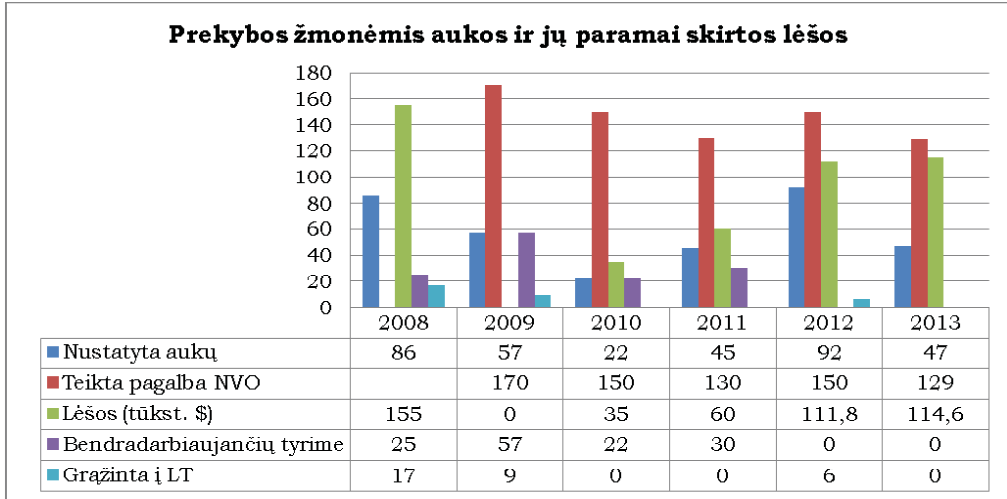
2. Bendri duomenys apie nusikalstamumo, siejamo su prekyba žmonėmis, būklę

Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos duomenys rodo, kad kasmet užregistruotų nusikalstamų veikų, susijusių su prekyba žmonėmis skaičius nėra stabilus (1 lentelė). Lyginant pastarųjų septynerių metų duomenis, matomas žymus užregistruotų nusikaltimų skaičiaus sumažėjimas 2010 – 2012 metais. Daryti ilgalaikes išvadas apie tokių nusikalstamų veikų dinamiką ir, ypač, prognozes neverta – reikia turėti dvidešimties-trisdešimties metų statistinius duomenis. Tuo tarpu ši veika atskira nusikaltimo rūšimi įvardinta neseniai. Taigi, trumpalaikį statistinių duomenų pokytį galima sieti tiek su teisėsaugos institucijų resursų sumažėjimu, tiek ir su darbo jėgos poreikio dirbti mažai apmokamus darbus sumažėjimu dėl krizinių reiškinių Lietuvoje ir kitose ES valstybėse. Taip pat reikia pastebėti, kad, nors nuo 2012 metų nustatyta baudžiamoji atsakomybė už naudojimąsi asmens priverstiniu darbu ar paslaugomis pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (LR BK) 147² straipsnį, tačiau pradėtų ikiteisminių tyrimų pagal tokias nusikalstamas veikas nebuvo ir nėra. Ar tai iš tikrųjų reiškia, kad nebuvo kokių nusikaltimų, sunku spręsti. Vis dėlto turint omenyje nemažą ikiteisminių tyrimų pagal „tradicinį“, LR BK 146 straipsnį (Prekyba žmonėmis) skaičių galima manyti, kad šia greičiau veikos kvalifikavimo nei latentiskumo klausimas.

1 lentelė

Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje

BK straipsnis	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014 m. I - III ketvirtis
147 straipsnis. Prekyba žmonėmis	17	23	11	10	6	19	15
147¹ straipsnis. Vertimas priverstiniam darbui ar paslaugoms	30	0	0	0	1	1	1
147² straipsnis. Naudojimas asmens priverstiniu darbu ar paslaugomis	-	-	-	-	0	0	0
157 straipsnis. Vaiko pirkimas arba pardavimas	3	0	4	3	2	5	3

P.S. Parengta pagal JAV Ambasados Lietuvoje 2008 – 2013 metų ataskaitas apie Kovos su prekyba žmonėmis būklę Lietuvos Respublikoje.

Šiek tiek sudėtingesnės valstybinio finansavimo ir teisėsaugos institucijų skiriamos dėmesio koreliacijos matomos 2 lentelėje, kurioje pateikiami didesnio spektro statistiniai duomenys.

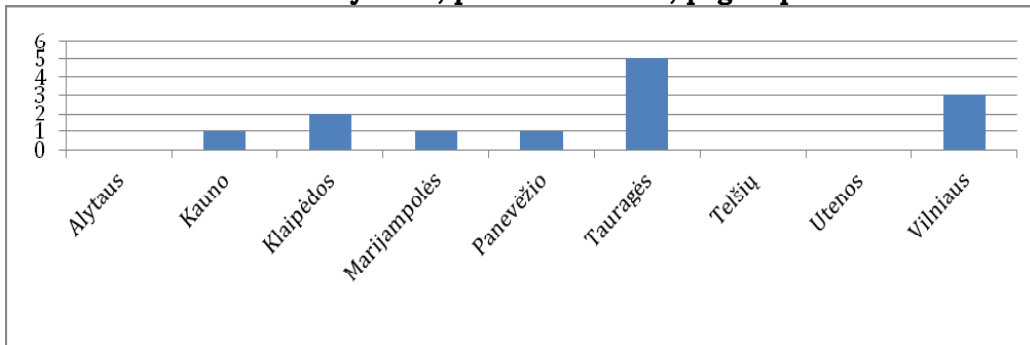
Pastebėtina, kad čia susidomėjimą kelia ne pradėtų ikiteisminių tyrimų skaičius, bet nustatytų aukų ir aukų, kurioms suteikta pagalba, skaičius. Iš lentelės matyti, kad būtent 2009–2011 metais buvo maksimaliai sumažintas Nacionalinės kovos su prekyba žmonėmis programos finansavimas. Tais metais labai sumažėjo pradėtų ikiteisminių tyrimų, bet nustatytų aukų ir aukų, kurioms pagalbą teikė nevyriausybines organizacijos skaičius išaugo. Todėl galima teigti, kad viešajame sektoriuje stebėtas nepakankamas teisėsaugos institucijų veiklos intensyvumas buvo kompensuojamas paramą aukoms teikiančių nevyriausybinių organizacijų. Taip pat reikia pastebėti, kad bendras lėšų funkcijoms vykdyti didėjimas yra susijęs ne tiek vyriausybiniu finansavimu, kiek su kooptuojamomis savivaldybių lėšomis. Taip pat tai gali būti siejama ir su teisinio reglamentavimo ypatumais ir pokyčiais.

Vertinant 2014 metais pradėtus ikiteisminius tyrimus, galima teigti, kad prekybos žmonėmis iš Lietuvos mastas ir geografija kol kas apsiriboja Europa. Iš 14 pradėtų ikiteisminių tyrimų 6 buvo susiję su asmenų išnaudojimu prostitucijai, 7 - išnaudojimu nusikaltimams daryti ir po vieną fiktyviai santuokai sudaryti bei darbo eksploatacijai. Paskirties šalimis buvo: 3 atvejais Prancūzija, 2 atvejais Vokietija, 2 atvejais Didžioji Britanija, 2 atvejais Lietuva ir po vieną atvejį Danija, Ispanija, Olandija ir Švedija. Kurių

Lietuvos vietovių gyventojai įtraukiami į prekybą žmonėmis ir tampa aukomis, pateikta 3 lentelėje.

3 lentelė

Ikiteisminiai tyrimai, pradėti 2014 m., pagal apskritis

3. Teisinio reglamentavimo ypatumai Lietuvoje

Lietuvoje terminas „prekyba žmonėmis“ pradėtas vartoti palyginti neseniai. Prekybos žmonėmis norma LR BK įtvirtinta 1998 m. liepos 2 d. Vėliau ši norma buvo keista tris kartus (2003 m. gegužės 1 d., 2005 m. birželio 23 d. ir 2012 m. birželio 30 d.). Prekybos žmonėmis sąvoką išsamiai apibrėžia Protokolo „Dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildančio Jungtinių Tautų Organizacijos Konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą“ 3 straipsnis, kuris nurodo, kad **prekyba žmonėmis** – žmonių *verbamimas, pervežimas, perdavimas, slėpimas ar jų priėmimas gąsdinant, panaudojant jėgą ar kitas prievartos, grobimo, apgaulės, sukčiavimo formas, piktnaudžiaujant padėtimi ar pažeidžiamumu, mokant ar priimant pinigus ar kitą naudą tam, kad būtų gautas kito tą žmogų kontroliuojančio asmens sutikimas siekiant išnaudoti*. Išnaudojimas apima kitų asmenų išnaudojimą prostitucijos forma ir kitas seksualinio išnaudojimo formas, priverstinį darbą ar paslaugas, vergiją ar veiklą, panašią į vergiją, tarnystę ar organų pašalinimą.

Analizuojant naujausios LR BK redakcijos prekybos žmonėmis normą matyti, kad ji įtraukta į LR BK skyrių, kurio saugoma vertybė yra žmogaus laisvė. Tiesioginis prekybos žmonėmis **objektas** – žmogaus veiksmų laisvė, t.y. laisvė pasirinkti, ką, kur ir kaip keliauti, kur ir kokiomis sąlygomis dirbti ir pan. Prekiaujant žmonėmis neteisėtai disponuojama kitu žmogumi – jis parduodamas ar kitaip perleidžiamas, perkamas ar kitaip įgyjamas, verbuojamas, gabenamas ar laikomas nelaisvėje, t.y. su žmogumi elgiamasi kaip su daiktu. Nukentėjęs asmuo patenka ar jau yra faktiškai kaltininko kon-

troliuojamas, taip siekiant šią nukentėjusio asmens priklausomybę panaudoti išnaudojimo tikslais. Baudžiamojoje teisėje yra išskiriami du asmens valdymo būdai:

- Absolutus – nukentėjęs asmuo besąlygiškai paklūsta kaltininko reikalavimams;
- Santykinis – nukentėjęs asmuo turi tam tikrą veiksmų laisvę, tačiau sprendimus už jį priima kaltininkas.

Norint nusikalstamą veiką kvalifikuoti kaip prekybą žmonėmis, būtina nustatyti veikos prieštaringumą laisvei. Prekybos žmonėmis nukentėjusiuoju (LR BK 147 str.) gali būti tik pilnametis asmuo, nes analogiškai veiksmai vaiko atžvilgiu kvalifikuotini kaip vaiko pardavimas arba pirkimas (LR BK 157 str.). Analizuojant objektyviuosius požymius, be veikos prieštaringumo nukentėjusiojo laisvei aspekto, prekybos žmonėmis bylose būtina nustatyti bent vieną iš 7 galimų veikų ir bent vieną iš 10 galimų veikos padarymo būdų. Jie išvardinti žemiau pateiktoje lentelėje.

Nusikalstamos veikos: <ul style="list-style-type: none">• pardavimas• pirkimas• kitoks perleidimas• įgyjimas• verbavimas• gabenimas• laikymas nelaisvėje	Nusikalstamos veikos padarymo būdai: <ul style="list-style-type: none">• panaudojant fizinį smurtą• grasinant• kitaip atimant galimybę priešintis• pasinaudojant nukentėjusio asmens priklausomumu• pasinaudojant nukentėjusio asmens pažeidžiamumu• apgaule• priimamant pinigus• sumokant pinigus• gaunant kitokią naudą asmeniui, kuris faktiškai kontroliuoja nukentėjusį asmenį• suteikiant kitokią naudą asmeniui, kuris faktiškai kontroliuoja nukentėjusį asmenį
---	---

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas baudžiamojoje byloje Nr. 2K-332/2006 yra konstatavęs: „prekybos žmonėmis sudėčiai konstatuoti būtina nustatyti bent vieną nusikalstamą veiksmą ir bent vieną nukentėjusio asmens valios palenkimo būdą. Nesant vieno ar kito požymio, prekybos žmonėmis pagal LR BK 147 str., nėra“.

Subjektyvieji prekybos žmonėmis požymiai, be visoms sudėtims būdingo pakaltinamumo, apibūdinami tyčios požymiu ir išnaudojimo tikslais, kurių siekia kaltininkas arba kad ir nesiekia jų pats, bet žino, kad auka yra arba bus išnaudojama. Ši

būklė įstatyme nurodyta kaip kaltininko žinojimas arba siekis, kad nukentėjęs asmuo, nesvarbu ar jis sutiko, būtų:

- išnaudojamas pornografijai ar kitoms seksualinio išnaudojimo formoms;
- išnaudojamas vergijos ar panašiomis į vergiją sąlygomis, prostitucijai;
- priverstiniam darbui ar paslaugoms, įskaitant elgetavimą, o taip pat nusikalstamai veikai daryti;
- kitais išnaudojimo tikslais.

Kvalifikuotos prekybos žmonėmis nusikaltimo sudėties (LR BK 147 str. 2 d.) alternatyvūs požymiai yra šie:

- veika padaryta dviem ar daugiau nukentėjusių asmenų;
- sukiamas pavojus nukentėjusio asmens gyvybei;
- veika padaroma dalyvaujant organizuotoje grupėje;
- yra žinoma arba siekiama, kad būtų paimtas nukentėjusio asmens organas, audinys ar ląstelė;
- veiką padaro valstybės tarnautojas ar viešojo administravimo funkcijas atliekantis asmuo ir vykdydamas įgaliojimus.

Iš atliktos LR BK 147 str. analizės matyti, kad norint nusikalstamą veiką kvalifikuoti kaip prekybą žmonėmis, svarbiausia yra nustatyti, jog žmogaus laisvė buvo suvaržyta palenkiant jo valią bent vienu iš LR BK 147 str. dispozicijoje nurodytų būdų.

Lietuvos apeliacinis teismas 2013-11-15 d. baudžiamojoje byloje 1A-75/2013 priėmė nutartį dėl anksčiau teistų N.A. ir D.S. nuteisimo pagal BK 147 str. 1 d. 4 metams laisvės atėmimo pirmosios instancijos teisme. Savo nutartyje teismas pažymi, kad „... nei vienam iš byloje esančių įrodymų nebuvo suteikta išskirtinė, lemiama reikšmė, buvo vertinama byloje esančių įrodymų visuma. Pažymėtina ir tai, kad pagal BPK įstatymą duomenų pripažinimas įrodymais bei įrodymų vertinimas yra teismo prerogatyva“. „Pažymėtina tai, jog prekyba žmonėmis yra vienas iš nusikaltimų žmogaus laisvei. Veika kvalifikuojama kaip BK 147 str. numatytas nusikaltimas tik nustačius, kad buvo disponuojama asmeniu, kaip daiktu, taip pat verbuojant, gabenant ar laikant žmogų nelaisvėje, panaudojant fizinį smurtą, grasinimu. Arba kitaip atimant galimybę priešintis ...“ „Kitaip tariant, prekybos žmonėmis sudėčiai konstatuoti būtina nustatyti str. dispozicijoje numatytus požymius ir bent vieną nusikalstamą veiksmą (neveikimą) - nukentėjusiojo asmens valios palenkimo būdą. Nenustačius, kad laisvė buvo suvaržyta ar nukentėjusiojo valia buvo įstatymo numatytais būdais palenkta, veika pagal LR BK 147 str. negali būti kvalifikuojama“. „... kad pasinaudodami nukentėjusios pažeidžiamumu – sunkia materialine padėtimi, nuolatinės gyvenamosios vietos ir pragyvenimo šaltinio neturėjimu, raidos ir intelekto sutrikimu, psichikos ir elgesio sutrikimu, apgaule, melagingai žadėdami, kad iš prostitucijos galima užsidirbti, ją užverbavo, suvaržė jos pasirinkimo laisvę ir perleido nukentėjusiąją kitam nuteistajam, o pastarasis ją gabenė, laikė nelaisvėje, tikslu

išvežti nukentėjusiąją dirbti prostitute, kitaip sakant palenkė valių pasinaudodami jos pažeidžiamumu bei pasitelkdami apgaule, ko pakanka LR BK 147 str. reikalavimams...“.

Nagrinęjant Lietuvos teismų nutartis, pastebėta, kad tarp šios kategorijos nusikalstamų veikų dominuoja veika, numatyta LR BK 147 str. „Prekyba žmonėmis“.

Pastebėtina, kad

- iš 19 nutarčių šešiolikoje asmenys buvo teisiami ir pagal LR BK 147 str. „Prekyba žmonėmis“.
- iš 19 nutarčių penkiose asmenys buvo teisiami ir pagal LR BK 307 str. „Pelnymasis iš kito asmens prostitucijos“.
- iš 19 nutarčių trijose asmenys buvo teisiami ir pagal LR BK 308 str. „Itraukimas į prostituciją“.

4. Prekybos žmonėmis aukos profilis

Pagrindiniai prekybos žmonėmis aukos Lietuvoje požymiai yra šie:

- auka gali būti tiek moteris, tiek vyras;
- paprastai esantys sunkioje materialinėje padėtyje;
- neturintys nuolatinės gyvenamosios vietos ir nuolatinio pragyvenimo šaltinio;
- trūksta šilumos ir meilės šeimoje;
- dėl sunkios socialinės ir materialinės padėties priklausomi ir pažeidžiami;
- turintys lengvą protinį atsilikimą;
- turintys raidos ir intelekto sutrikimų;
- pasižymintys nebrandumu, naivumu, pasyvumu;
- turintys psichikos ir elgesio, taip pat kitų specifinių asmenybės sutrikimų;
- sudėtingai ar klaidingai vertinantys aplinką;
- nesugebantys aktyviai priešintis neigiamam poveikiui ir reiškiniams;
- patiklūs, linkę būti apgautais – žadant, kad tokiu būdu bus materialiai aprūpinti;
- klaidingai suvokiantys materialines vertybes;
- stokoiantys išsilavinimo;
- patiriantys prievartą, grasinimus, kankinimus;
- turintys skolų.

5. Dažniausiai taikomi pavergimo būdai

Nagrinęjant Lietuvos Respublikos teismų nutartis, matoma, kad aukas, dažniausiai moteris, priverčiama tapti prekybos žmonėmis įvairiais būdais ir metodais palaužiant jų valią. Dažnai naudojamas smurtas mušant, grasinant sukelti ar sukelti sveikatos sutrikimus, paniekiamas asmens orumas ir garbė. Yra nemažai atvejų, kai nusikaltėliai naudojami patiklumu ar socialinių įgūdžių neturėjimu. Štai kaip tokie būdai nurodomi teismų sprendimuose:

„...nuvežta į mišką, kur panaudojus grasinimus t.y. nurodant, kad ji dabar tikrai turės važiuoti dirbti prostitute ir iki išvykimo jai atimant laisvę bei grasinant tuoj pat panaudoti smurtą...“ (nutartis Nr. 1A-159/2008);

„...turėdama tikslą verbuoti merginas prostitucijai ir žadėdama gerai apmokamą darbą užsienio viešbučiuose ar baruose, nuslėpdama nuo nukentėjusios būsimo prostitutės darbo pobūdį, įkalbėjo...“ (nutartis Nr. 1A-131/2010);

„...pasinaudoja pažeidžiamumu, dėl nepilnametės pabėgimo iš namų, susilpnėjusių socialinių ryšių, apgaulingai jai žadėdami padavėjos darbą siekė įtraukti į prostituciją...“ (nutartis Nr. 1-91-133/2010);

„...melagingai žadėdamas įdarbinti kavinėse, įkalbėjo nukentėjusiąją vykti į užsienį. Gavęs iš nerūpestingų tėvų notarinį sutikimą jos išvykimui...“ (nutartis Nr. 1A-66/2011);

„...būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, įkalbinėjo siekdamas paveikti nukentėjusiąją, kad ši vyktų savo noru į užsienį verstis prostitucija, jai nesutikus bei bandant pabėgti iš buto, panaudojo fizinį smurtą, tempė už plaukų bei ne mažiau kaip du kartus sudavė į veidą.“ (nutartis Nr. 1-158-508/12);

„...pasinaudojo pažeidžiamumu, sunkia materialine padėtimi, socializuoto elgesio sutrikimu, protiniu atsilikimu ir emocijų sutrikimu, ribotu intelektu, adaptacijos sutrikimu, apgaule - meluojant bei žadant gerai apmokamą darbą...“ (nutartis Nr. 1-76-72-2012);

„...pasinaudojo sunkia materialine padėtimi, apgaulingai – nenurodant tikrojo kecionės tikslo ir melagingai pažadant legalų darbą, žinant, kad nukentėjusieji tik 16 m., pavartojo fizinį smurtą, išžaginant, suduodant nenustatytą skaičių smūgių rankomis ir kojomis į įvairiais kūno vietas...“ (nutartis Nr. 1-10-134/2013);

„...siekdami palaužti merginų valią ir pasipriešinimą bei suvaržyti jų laisvę, panaudojo fizinį smurtą... nukirpus elektros laidą ir vieną galą įjungus į elektros tinklą, o nukirptąjį priglaudus prie nukentėjusios kūno, padarė nežymų sveikatos sutrikdymą...“ (nutartis Nr. 1-44-579/2013);

„...pavartodamas fizinį smurtą, išžagino nepilnametę (16 m.)... demonstruodamas akivaizdžių jėgų persvarą, sudarydamas įspūdį, kad neklusnumo atveju bus pavartotas smurtas bei suduodamas smūgius, tampydamas už plaukų, nuplėšdamas drabužius, atimdamas galimybę priešintis, prieš jos valią tenkino lytinę aistrą oraliniu būdu ir lytiškai santykiavo... (nutartis Nr. 1-10-134/2013).

6. Nusikaltėliai

Analizuojant prekybos žmonėmis teismų nutartis pastebima tendencija, kad nusikaltėliai dažnai veikia labai aiškiai pasiskirstę vaidmenimis. Vieni verbuoja, ieško patiklių merginų, naudojami jų sudėtinga materialine padėtimi, kiti rūpinasi, kaip pakeisti išvaizdą, renka rūbus, kosmetiką (personalas, įvaizdžio formavimas), treči saugo, gabenama iki oro uosto ar per sieną į kitas valstybes, parūpina dokumentus (tiek legalius, tiek nelegalius – logistika), ketvirti laukia užsienio šalyse ir ten prižiūri, saugo, renka pinigų, reketuoja, prievartauja, pardavinėja ir t.t.

LR BK 24 straipsnis nustato, kad bendrininkavimas yra tyčinis bendras dviejų ar daugiau tarpusavyje susitarusių pakaltinamų ir sulaukusių nustatyto amžiaus asmenų dalyvavimas darant nusikalstamą veiką. Nusikalstamos veikos bendrininkai yra vykdytojas, organizatorius, kurstytojas ir padėjėjas. Tokių vaidmenų pasidalinimą vykdamas prekybą žmonėmis puikiai iliustruoja Šiaulių apygardos teismo nagrinėta baudžiamoji byla Nr. 1A-3-332/2011, kai buvo nuteisti kaltinamieji, inkriminuojant: **A.B.** - BK 24 str. 4 d. (organizatorius), 307 str. 2 d., 2 metai 6 mėn.; **K.B.** - BK 24 str. 6 d. (padėjėjas), 307 str. 2 d., 2 metai 3 mėn.; **N.D.** - BK 24 str. 6 d. (padėjėjas), 307 str. 2 d., 2 metai 4 mėn.; **A.D.** - BK 24 str. 6 d. (padėjėjas), 307 str. 2 d., 4 metai, „o būtent N.D., K.B., A.D., veikdami bendrininkų grupėje, padėjo A.B. organizuoti ir vykdyti nukentėjusios gabenimą jos sutikimu iš Lietuvos Respublikos prostitucijai, t.y. siekdami turtinės naudos“.

Prekybos žmonėmis aukos dažniausiai susiduria su organizuotų nusikalstamų grupuočių ar organizuotų nusikalstamų susivienijimų nariais.

LR BK 25 straipsnis numato bendrininkavimo formas, kurios gali būti:

- bendrininkų grupė;
- organizuota grupė;
- nusikalstamas susivienijimas.

Bendrininkų grupė yra tada, kai du ar daugiau asmenų susitaria nusikalstamą veiką daryti, tęsti ar užbaigti, jei bent du iš jų yra vykdytojai.

Organizuota grupė yra tada, kai du ar daugiau asmenų susitaria daryti kelis nusikaltimus arba vieną apysunkį, sunkų ar labai sunkų ir kiekvienas grupės narys, darydamas nusikaltimą, atlieka tam tikrą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį. Pavyzdžiui, Panevėžio apygardos teismas baudžiamajoje byloje Nr. 1-10-134/2013 nustatė, kad „... 11 asmenų, veikdami organizuota grupe pasinaudojant nukentėjusios pažeidžiamumu, tai yra sunkia materialine padėtimi, bei apgaule – nenurodant tikrojo kelionės tikslo ir melagingai pažadant legalų darbą, žinodami, kad nukentėjusioji yra 16 metų vaikas, taip užverbavus ją į užsienį, sutvarkius kelionės dokumentus, apgyvendinus iki išvykimo bute bei automobiliu nugabenant į užsienį, kur atėmus asmens dokumentus bei pavartojant psichinę prievartą – saugant nukentėjusiąją, kad ji nepabėgtų, prižiūredami, kad dirbtų,

kontroliuojant pokalbius telefonu su artimaisiais, pavartojant fizinį smurtą, dėl mažai uždirbamų pinigų laikė ją nelaisvėje nuomojamame bute, kur ji buvo verčiama dirbti prostitute taip ją įtraukiant į prostituciją ir pelnėsi iš jos...“

Asmenims, padariusiems nusikalstamas veikas veikiant organizuotoje grupėje, skiriamos griežtesnės bausmės. Remiantis LR BK 58 straipsnio antra dalimi organizuotos grupės nariams už nusikaltimo padarymą paprastai skiriama griežtesnė bausmė negu bendrininkų grupės nariams.¹

Nusikalstamas susivienijimas yra tada, kai bendrai nusikalstamai veiklai – vienam ar keliems apysunkiems, sunkiems ar labai sunkiems nusikaltimams daryti – susivienija trys ar daugiau asmenų, kuriuos sieja nuolatiniai tarpusavio ryšiai bei vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas. Tyrimas dėl nusikalstamo susivienijimo veiklos, prekybos žmonėmis ir kitų nusikalstamų veikų šiuo metu yra nagrinėjamas Panevėžio apygardos teisme.

1 Tai iliustruoja kaltinamiesiems skirtos bausmės: **R.M.**, gim. 1974, neteistas, BK 157 str. 2d., 307 str. 3 d., 308 str. 2 d., 147 str. 2 d., 233 str. 1 d. - 12 metų laisvės atėmimo; **V.S.**, gim.1972, neteistas, BK 157 str. 2 d., 307 str. 3 d., 308 str. 2 d. - 10 metų laisvės atėmimo; **D.M.**, gim. 1973, neteistas, BK 157 str. 2 d., 307 str. 3 d., 308 str. 2 d., 147 str. 2 d. - 8 metai laisvės atėmimo; **V.K.**, gim.1970, teistas, teistumas išnykęs, BK 157 str. 2 d., 307 str. 3 d., 308 str. 2 d., 147 str. 2 d., 149 str. 3 d. - 11 metų laisvės atėmimo; **A.M.**, gim.1978, neteista, BK 157 str. 2 d., 307 str. 3 d., 308 str. 2 d. - 5 metai laisvės atėmimo; **T.M.**, gim.1969, neteistas, BK 157 str. 2 d., 307 str. 3 d., 308 str. 2 d., 149 str. 3 d., 150 str. 3 d., 258 str. 1 d. - 11 metų laisvės atėmimo; **R.V.**, gim. 1974, neteistas, BK 157 str. 2 d., 307 str. 3 d., 308 str. 2 d. - 5 metai laisvės atėmimo; **V.L.**, gim.1974, neteistas, BK 147 str. 2 d. - 5 metai laisvės atėmimo; **D.L.**, gim.1974, neteistas, BK 307 str. 2d. - 3 metai laisvės atėmimo; **J.N.**, gim.1981, neteista, BK 233 str. 1 d., 307 str. 2 d., 308 str. 2 d. - 3 metai, atidedant 2 metams bausmės vykdymą bei priteisiant solidariai iš R.M., V.S., D.M., A.M., D.M., V.K., T.M. 50 000 Lt neturtinės žalos nukentėjusiajai.

7. Kas nebuvo įrodyta ir kodėl prekybos žmonėmis byloje?

Prekybos žmonėmis bylos yra „jautrios“ dėl įrodinėjimo ypatumų. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad įrodymai turi būti nustatyti ir fiksuoti tinkamai, ir kad jais negalima būtų abejoti teismo nagrinėjimo metu. Jeigu fizinis smurtas aukos atžvilgiu nenaudotas arba buvo naudotas seniai, pagrindiniu įrodymu tampa aukos ir liudininkų parodymai. Nesėkme pasibaigusių ikiteisminių tyrimų ir teismo procesų patirtis rodo, kad įrodymų tvirtumas priklauso ne tik nuo teisėsaugos institucijų profesionalumo, bet ir nuo nusikaltimo aukos pasirengimo bendradarbiauti ir liudyti.

Įrodymų apibrėžimas pateiktas LR BK 20 straipsnyje. Jame nustatyta, kad:

1. Įrodymai baudžiamajame procese yra įstatymų nustatyta tvarka gauti duomenys.
2. Ar gauti duomenys laikytini įrodymais, kiekvienu atveju sprendžia teisėjas ar teismas, kurio žinioje yra byla.
3. Įrodymais gali būti tik tokie duomenys, kurie patvirtina arba paneigia bent vieną aplinkybę, turinčią reikšmės bylai išspręsti teisingai.
4. Įrodymais gali būti tik teisėtais būdais gauti duomenys, kuriuos galima patikrinti šiame Kodekse numatytais proceso veiksmais.
5. Teisėjai įrodymus įvertina pagal savo vidinį įsitikinimą, pagrįstą išsamiu ir nešališku visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, vadovaudamiesi įstatymu.

2014 m. balandžio 7 d. Panevėžio apygardos teismas, išnagrinėjęs baudžiamąją bylą Nr. 1-21-366/2014, nuteisė 3 asmenis: **J.L.** – gim.1982, neteistą pagal BK 147 str. 2 d., 181 str. 1 d., 302 str. 1 d. 8 metams laisvės atėmimo; **I.R.** - gim.1989, neteistą pagal BK 147 str. 2 d., 181 str. 1 d., 302 str. 1 d., 293 str. 1 d. 8 metams laisvės atėmimo; **P.B.** - gim.1983, teistą pagal BK 147 str. 2 d. 9 metams laisvės atėmimo, tačiau **M.D.** - gim.1990, teistą, dėl kaltinimų pagal BK 147 str. 1 d. ir 2 d., 157 str. 1 d., vadovaujantis BPK 303 str. 5 d. 2 p., išteisino neįrodžius, kad jis dalyvavo darant nusikalstamą veiką. Pagrįsdamas tokį sprendimą, teismas atkreipė dėmesį į tai, kad „...nukentėjusioji, atliekant asmens atpažinimą pagal nuotrauką, M.D. neatpažino. Nagrinėjant bylą teisme, buvo išnaudotos visos galimybės pašalinti nurodytus prieštaravimus. Apkaltinamąjį nuosprendį grįsti prielaidomis negalima. Bet kokia abejonė vertinama kaltinamojo naudai“.

2013 m. vasario 1 d. Panevėžio apygardos teismas, išnagrinėjęs baudžiamąją bylą Nr. 1-10-134/2013, nuteisė 11 asmenų už daugelį padarytų nusikalstamų veikų, tačiau už kai kurias veikas (epizodus) priėmė išteisinamuosius nuosprendžius. Pavyzdžiui, nuteisė **R.M.** - gim.1974, neteistą pagal BK 157 str. 2 d., 307 str. 3 d., 308 str. 2 d., 147 str. 2 d., 233 str. 1 d. 12 metų laisvės atėmimo, tačiau viename epizode pagal LR BK 149 str. 2 d., 147 str. 2 d. ir 308 str. 2 d. išteisintas, nes nepadarė veikos,

turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių (BPK 3 str. 1 d. 1 p.). Toje pačioje byloje **V.S.** - gim.1972, neteistą, nuteisė pagal BK 157 str. 2 d., 307 str. 3 d., 308 str. 2 d. 10 metų laisvės atėmimo, tačiau viename epizode pagal LR BK 147 str. 2 d. ir 308 str. 2 d. išteisino, nes nepadarė veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių (BPK 3 str. 1 d. 1 p.). Atskiruose epizoduose buvo išteisinti: **T.M.** – gim.1969, neteistas, tačiau pagal kitus epizodus nuteistas 11 metų laisvės atėmimo, **R.V.** – gim.1974, neteistas, bet pagal BK 157 str. 2 d., 307 str. 3 d., 308 str. 2 d. nuteistas 5 metams laisvės atėmimo, **V.L.** – gim.1974, neteistas, tačiau viename epizode pagal BK 147 str. 2 d. nuteistas 5 metams laisvės atėmimo, **D.L.** – gim.1974, neteistas, bet pagal BK 307 str. 2 d. nuteistas 3 metams laisvės atėmimo. **J.N.** – gim.1981, neteista, pagal BK 233 str. 1 d., 307 str. 2 d., 308 str. 2 d. nuteista 3 metams laisvės atėmimo, atidedant 2 m. bausmės vykdymą, tačiau dviejuose epizoduose išteisinta. **J.K.** – gim.1980, neteista, pagal LR BK 157 str. 2 d., 307 str. 3 d., 308 str. 2 d. išteisinta kaip nepadariusi veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių (BPK 3 str. 1 d. 1 p.).

Išteisinamieji nuosprendžiai buvo priimti, nes, teismo akimis žiūrint, „...*nuken-tėjusioji nepatvirtino pareiškime nurodytų aplinkybių, kad kaltinamieji grasino padaryti grupinį seksą, ikiteisminio tyrimo metu nurodydama, kad veržėsi į kambarį, nekonkreti-zavo iš kokių veiksmų ji suprato, kad jie nori ją išžaginti. Teisiamajame posėdyje ji nurodė naujas aplinkybes – D.L. plėšė jos drabužius, tačiau dėl šių jo veiksmų kaltinimas nepa-reikštas. O kad kėsinosi išžaginti, V.L. neprisiminė ir nepripažino. Esant tokioms aplinky-bėms, nesurinkus kitų duomenų dėl teisiamųjų kaltės įrodymo, kyla abejonių, kurių nega-lima pašalinti ir jos aiškinamos kaltinamųjų naudai....“.*

Įrodymų nebuvimas arba trūkumas leidžia teismui spręsti traktuojant aplinkybes kaltinamojo naudai, todėl pripažįstama, kad nusikalstamos veikos nebuvo. Remiantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 3 straipsniu, *baudžiamasis pro-cesas negali būti pradėtas, o pradėtas turi būti nutrauktas, jeigu nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių.*

8. Paskirtos bausmės

Bausmė apibrėžiama LR BR 41 straipsnyje. Jame nurodyta, kad **bausmė yra vals-tybės prievartos priemonė, skiriama teismo nuosprendžiu nusikaltimų ar baudžiamąjį nusižengimą padariusiam asmeniui.**

Bausmė turi savo paskirtį, kuri yra:

- 1) sulaukyti asmenis nuo nusikalstamų veikų darymo;
- 2) nubausti nusikalstamą veiką padariusį asmenį;

- 3) atimti ar apriboti nuteistam asmeniui galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas;
- 4) paveikti bausmę atlikusius asmenis, kad laikytųsi įstatymų ir vėl nenusikalstų;
- 5) užtikrinti teisingumo principo įgyvendinimą.

Kiekviena valstybė, siekdama kontroliuoti nusikalstamumą, pasirenka tam tikrą baudžiamosios politikos kryptį. Šis kryptingumas priklauso nuo nusikalstamumo būklės ir dinamikos, valstybės ekonominio išsivystymo, teisinių tradicijų ir papročių, tarptautinės teisės reikalavimų. Kaip matyti, Lietuvos Respublikoje bausmių sistema skirta ne pamokslavimui ar auklėjimui, ji tik netiesiogiai turi atgrasymo nuo nusikaltimo padarymo funkciją. Lietuvos baudžiamojoje teisėje bausmės poveikis orientuotas į nusikaltėlį, kuris turi būti nubaustas būtent už tai, ką padarė. Veiksmų laisvė baudžiant negali būti visiškai eliminuojama, o kontroliuojama, susiaurinama ir prižiūrima. Kalėjimo paskirtis – izoliuoti nusikaltėlį tam tikram laikui, o ne jį perauklėti.

Šis modelis atrodo paprastas ir teisingas – nusikaltėliai gauna tokią bausmę, kurios nusipelno už tam tikro pavojingumo nusikaltimą – ne didesnę ir ne mažesnę. Problema atsiranda, kai reikia nuspręsti, kas yra toji teisinga bausmė. Tai sprendžia konstitucinę diskrecijos teisę turintys subjektai – įstatymų leidėjai ir teisėjai. Nors jų sprendimų objektyvumu ir nešališkumu nėra pagrindo abejoti, tačiau kai kurie sprendimai, ypač dėl prekybos žmonėmis priimtose nutartys, kartais šalies visuomenei kelia nuostabą ar pasipiktinimą.

Skiriant bausmes atsižvelgiama į nusikaltėlių vaidmenis darant nusikalstamą veiką, kurie paprastai skiriasi. Bausmė diferencijuojama tarp visų teisiųjų pagal kiekvieno kaltę. Anksčiau jau aptartoje 2013 m. baudžiamoje byloje Nr. 1-10-134/2013 2013 m. vasario 1 d. Panevėžio apygardos teismas nuteisė 11 asmenų paskirdamas bausmes nuo 12 metų laisvės atėmimo iki 2 metų laisvės atėmimo, atidedant 2 metams bausmės vykdymą. Citata iš nuosprendžio: „...bylos įrodymų visuma patvirtina nustatytas aplinkybes. Pagrindinis įrodymas yra nukentėjusios R.J. parodymai. Vertindamas nukentėjusios parodymus patikimumo aspektu, teismas atsižvelgia į juos visose proceso stadijose lygindamas juos tarpusavyje ir su kitais bylos įrodymais, įvertinęs jos parodymų pakeitimo priežastis, pripažįsta, kad nukentėjusioji ikiteisminio tyrimo teisėjui apie šio nusikaltimo aplinkybes davė teisingus parodymus, nes juos patvirtina kiti objektyvūs įrodymai...“; „ikiteisminio tyrimo metu nukentėjusioji buvo apklausta 3 kartus - du kartus ikiteisminio tyrimo pareigūno ir ikiteisminio tyrimo teisėjo...“ „Skiriant bausmę atsižvelgtina ir į tai, kad visos nusikalstamos veikos padarytos organizuota grupe ne atsitiktinai, o buvo iš anksto suplanuotos ir apgalvotos, kiekvienam iš jų atliekant tam tikrą vaidmenį ir užduotį, veikiant organizuota grupe įvairiomis sudėtimis, nusikalstama veikla buvo pagrindinis jų veiklos ir pragyvenimo šaltinis...“ „Parenkant bausmės rūšį bei nustatant jos dydį, griežtesnė bausmė skirtina asmenims, padariusiems daugiau ir sunkesnių nusikaltimų (BK 11 str. prasme) ir kurių nusikalstamos veikos apimtis didesnė...“

Lietuvos teismų praktikoje gausu atvejų, kai kaltinamiesiems skiriamos mažesnės bausmės negu nustatytos Baudžiamajame kodekse. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismas baudžiamojoje byloje 1-107/2008 R.M., gim. 1985, nuteisė pagal BK 147 str. (2000-09-26 įst. Nr. VIII-1968 redakcija) (14 epizodų) 3 metams, R.R., gim. 1984, pagal BK 147 str. (2000-09-26 įst. Nr. VIII-1968 redakcija) (4 epizodai) - 300 MGL (37500 Lt), R.P., gim. 1984, pagal BK 147 str. (2000-09-26 įst. Nr. VIII-1968 redakcija) (4 epizodai) - 250 MGL (31250Lt). Taip pat priteisė iš R.M. 10000 Lt, iš R.P. - 8000 Lt, iš R.P. - 8000 Lt nukentėjusiosioms neturtinės žalos. Savo sprendimą skirti mažesnę bausmę, teismas pagrindė tuo, kad „... ikiteisminio tyrimo metu nusikalstama veika nepagrįstai buvo kvalifikuota kaip padaryta organizuotoje grupėje. Pagal susiformavusių teismų praktiką organizuotai grupei būdingi tokie požymiai, kaip pastovumas, ilgalaikė veika, veikos intensyvumas, vaidmenų pasiskirstymas ir šie požymiai turi būti įrodyti. R.M. daugiau kaip pusę nusikalstamos veikos epizodų padarė ir veikė viena, o tik trimis atvejais į pagalbą pasitelkė R.P. ir keturiais atvejais R.R. Grupė buvo nepastovi. Todėl įtariamųjų veika gabenant ir perleidžiant nukentėjusiąsias ir kitas merginas prostitucijai negali būti kvalifikuota kaip padaryta organizuotoje grupėje, tačiau ji padaryta bendrininkų grupėje, nes kiekviena atliko savo vaidmenį (LR BK 25 str. 2d.)... R.M., R.P., R.R. visos nusikalstamos veikos teisingai kvalifikuotos pagal LR BK 147 str. (LR 2000-09-26 įstatymo Nr. VIII-1968 redakcija). Šiuo metu galioja BK 147 str. LR 2005-06-23 įstatymo redakcija, į kurios nusikaltimo sudėtį yra įvesti papildomi objektyvieji požymiai, todėl veikų kvalifikavimo galimybės pagal šį straipsnį susiaurėja ir šiuo požiūriu nauja BK 147 str. redakcija yra atsakomybę švelninantis įstatymas. Tačiau konkrečiu atveju taikyti naująją BK 147 str. redakciją teisiųjų atžvilgiu negalima, nes sankcijoje bausmė yra ženkliai griežtesnė nei senesnėje redakcijoje ir tokiu būdu bus pasunkinta jų teisinė padėtis“.

Kartais, skiriant bausmę, vertinamos visos bylos aplinkybės, iš jų ir nukentėjusiojo elgesys ar asmeninės savybės, kurių poveikis kaltinamojo kaltei, o nuo to – ir bausmės dydžiui, sunkiai nustatomas. Tuo nepagrįstai dalis atsakomybės perkeliama nusikaltimo aukai. Štai, 2006 m. gruodžio 14 d. Kauno apygardos teismas baudžiamojoje byloje Nr.1-184-348-06 nuteisė **M.P.**, gim. 1987, anksčiau teistą, pagal BK 147 str. 1 d. 4 metams laisvės atėmimo, 10 MGL (1200 Lt) dydžio pinigine bauda bei priteisė atlyginti 2 000 Lt už advokato paslaugas, suteiktas nukentėjusiosioms per Lietuvos Caritas. Šiuo atveju buvo paskirta bausmė mažesnė, nei numatyta LR BK. Teismas sprendimą pagrindė nuostata, kad „skirdamas bausmę, teismas atsižvelgė ir į nukentėjusios nesaugų bei lengvabūdišką elgesį. Teismas mano, kad nukentėjusioji, būdama Lietuvoje ir suvokusi artėjantį pavojų, save galėjo apsaugoti. Teismas, įvertinęs visas bylos aplinkybes, daro išvadą, kad kaltinamajam turi būti paskirta laisvės atėmimo bausmė mažesnė nei jos vidurkis“. Panevėžio apygardos teismas 2014-04-07 baudžiamosios bylos Nr. 1-21-366/2014 nutartyje konstatavo, „kad nors jos į prostituciją buvo įtrauktos pasinaudojant jų pažeidžiamumu, tai yra jų sunkia materialine padėtimi bei apgaule, tačiau vis dėlto jos jau vykdamos į Daniją žinojo, kokį darbą dirbs ir tai buvo jų apsisprendimas“.

5 lentelė Bausmių statistika

	Baudžiamoji byla	BK straipsnis	Skirtos bausmės
1.	1-184-348-06	BK 147 str., 1 d.	4 m. laisvės atėmimo ir 10 MGL dydžio piniginė bausda (1200 Lt)
2.	1-107/08	1 kaltinamasis: BK 147 str. (2000-09-26 jst. Nr. VIII-1968 redakcija) (14 epizodų) 2 kaltinamasis: BK 147 str. (2000-09-26 jst. Nr. VIII-1968 redakcija) (4 epizodai) 3 kaltinamasis: BK 147 str. (2000-09-26 jst. Nr. VIII-1968 redakcija) (4 epizodai)	3 m. laisvės atėmimo 300 MGL dydžio piniginė bausda (37500 Lt) 250 MGL dydžio piniginė bausda (31250 Lt)
3.	1A-159/08	1 kaltinamasis: BK 147 str. 1 d., 307 str. 1 d., 308 str. 2 d. 2 kaltinamasis: BK 147 str. 1 d., 307 str. 1 d., 308 str. 2 d. 3 kaltinamasis: BK 147 str. 1 d., 307 str. 1 d., 308 str. 2 d.	8 m. laisvės atėmimo 8 m. laisvės atėmimo 6 m. laisvės atėmimo
4.	1A-161/09	BK 147 str. 1d. ir 2 d. (2000-09-26 jst. Nr. VIII-1968 redakcija)	9 m. laisvės atėmimo
5.	1A-136/09	BK 147 str. (2000-09-26 jst. Nr. VIII-1968 redakcija)	2 m. 6 mėn. laisvės atėmimo
6.	1A-122/09	BK 147 str. (2000-09-26 jst. Nr. VIII-1968 redakcija)	2 m. laisvės atėmimo
7.	1A-131/10	1 kaltinamasis: BK 147 str. (2000-09-26 jst. Nr. VIII-1968 redakcija) 2 kaltinamasis: BK 147 str. (2000-09-26 jst. Nr. VIII-1968 redakcija)	4 m. laisvės atėmimo 2 m. laisvės atėmimo
8.	1-91-133/10	1 kaltinamasis: LR BK 260 str. 1 d. ir 157 str. 1d., 2 kaltinamasis: LR BK 259 str. 2 d. ir 157 str. 1d.,	5 m. 8 mėn. l. atėmimo 5 m. 6 mėn. l. atėmimo
9.	1A-81/10	1 kaltinamasis: BK 24 str. 4 d., 147 str. (2000-09-26 jst. Nr. VIII-1968 redakcija) 2 kaltinamasis: BK 147 str. 1 d. (2000-09-26 jst. Nr. VIII-1968 redakcija) 3 kaltinamasis: BK 147 str. 1d. (2000-09-26 jst. Nr. VIII-1968 redakcija) 4 kaltinamasis: BK 24 str. 6 d., 147 str. (2000-09-26 jst. Nr. VIII-1968 redakcija) 5 kaltinamasis: BK 147 str. (2000-09-26 jst. Nr. VIII-1968 redakcija), o remiantis BK 391str. 1 d., BPK 303 str. 4 d. nuo baudžiamosios atsakomybės atleistas ir baudžiamoji byla dėl to nutraukta pagrįstai 6 kaltinamasis: BK 147 str. 1 d. (2000-09-26 jst. Nr. VIII-1968 redakcija) 7 kaltinamasis: BK 147 str. 1 d. (2000-09-26 jst. Nr. VIII-1968 redakcija)	6 m. laisvės atėmimo 5 m. laisvės atėmimo 5 m. 6 mėn. laisvės atėmimo 1 m. 9 mėn. laisvės atėmimo 5 m. 6 mėn. laisvės atėmimo 5 m. laisvės atėmimo
10	1A-3-332/11	1 kaltinamasis: BK 24 str. 4 d., 307 str. 2 d. 2 kaltinamasis: BK 24 str. 6 d., 307 str. 2 d. 3 kaltinamasis: BK 24 str. 6 d., 307 str. 2 d. 4 kaltinamasis: BK 24 str. 6 d., 307 str. 2 d.	2 m. 6 mėn. l. atėmimo 2 m. 3 mėn. l. atėmimo 2 m. 4 mėn. l. atėmimo 4 m. laisvės atėmimo
11	1A-109/12	BK 147 str. (2000-09-26 jst. Nr. VIII-1968 redakcija)	5 m. laisvės atėmimo
12	1-158-508/12	BK 147 str. 1 d., 135 str. 1 d., 233 str. 1 d.	4 m. laisvės atėmimo
13	1-76-72-12	1 kaltinamasis: BK 147 str. 2 d. 2 kaltinamasis: BK 147 str. 2 d. 3 kaltinamasis: BK 147 str. 2 d. 4 kaltinamasis: BK 147 str. 2 d.	7 m. laisvės atėmimo 5 m. laisvės atėmimo 6 m. laisvės atėmimo 5 m. laisvės atėmimo

14	1-44-579/13	BK 307 str. 2 d., 147 str. 2 d., 307 str. 1 d.	6 m. 9 mėn. laisvės atėmimo
15	1-10-134/2013	<p>1 kaltinamasis: BK 157 str. 2 d., 307 str. 3 d., 308 str. 2 d., 147 str. 2 d., 233 str. 1 d. (vienne epizode pagal LR BK 149 str. 2 d., 147 str. 2 d. ir 308 str. 2 d. išteisintas kaip nepadaręs veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių (BPK 3 str. 1 d.1 p.))</p> <p>2 kaltinamasis: BK 157 str. 2 d., 307 str. 3 d., 308 str. 2 d. (vienne epizode pagal LR BK 147 str. 2 d. ir 308 str. 2 d. išteisintas kaip nepadaręs veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių (BPK 3 str. 1 d. 1 p.))</p> <p>3 kaltinamasis: BK 157 str. 2 d., 307 str. 3 d., 308 str. 2 d., 147 str. 2 d.,</p> <p>4 kaltinamasis: BK 157 str. 2 d., 307 str. 3 d., 308 str. 2 d., 147 str. 2 d., 149 str. 3 d.,</p> <p>5 kaltinamasis: BK 157 str. 2 d., 307 str. 3 d., 308 str. 2 d.</p> <p>6 kaltinamasis: BK 157 str. 2 d., 307 str. 3 d., 308 str. 2 d., 149 str. 3 d., 150 str. 3 d., 258 str. 1 d. (vienne epizode pagal LR BK 147 str. 2 d. ir 308 str. 2 d. išteisintas kaip nepadaręs veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių (BPK 3 str. 1 d. 1 p.)).</p> <p>7 kaltinamasis: BK 157 str. 2 d., 307 str. 3 d., 308 str. 2 d. (vienne epizode pagal LR BK 147 str. 2 d. ir 308 str. 2 d. išteisintas kaip nepadaręs veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių (BPK 3 str. 1 d. 1 p.)).</p> <p>8 kaltinamasis: BK 147 str. 2 d. (vienne epizode pagal LR BK 22 str. 1 d., 147 str. 2 d. ir 149 str. 3 d. išteisintas kaip nepadaręs veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių (BPK 3 str. 1 d.1 p)).</p> <p>9 kaltinamasis: BK 307 str. 2 d. (vienne epizode pagal LR BK 22 str. 1 d., 147 str. 2 d., 149 str. 3 d. ir 308 str. 2d. išteisintas kaip nepadaręs veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių (BPK 3 str. 1 d. 1 p.)).</p> <p>10 kaltinamasis: BK 233 str. 1 d., 307 str. 2 d., 308 str. 2 d. (dviejuose epizoduose pagal LR BK 147 str. 2 d., 157 str. 2 d., 308 str. 2 d. ir 147 str. 2 d. išteisintas kaip nepadaręs veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių (BPK 3 str. 1 d.1 p.)).</p> <p>11 kaltinamasis: pagal LR BK 157 str. 2 d., 307 str. 3 d., 308 str. 2 d. išteisintas kaip nepadaręs veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių (BPK 3 str. 1 d.1 p.).</p>	<p>12 m. laisvės atėmimo</p> <p>10 m. laisvės atėmimo</p> <p>8 m. laisvės atėmimo</p> <p>11 m. laisvės atėmimo</p> <p>5 m. laisvės atėmimo 11 m. laisvės atėmimo</p> <p>5 m. laisvės atėmimo</p> <p>5 m. laisvės atėmimo</p> <p>3 m. laisvės atėmimo</p> <p>3 m. laisvės atėmimo, atidedant bausmės vykdymą 2 metams.</p>
16	1-21-366/14	<p>1 kaltinamasis: BK 147 str. 2 d., 181 str. 1 d., 302 str. 1 d.</p> <p>2 kaltinamasis: BK 147 str. 2 d., 181 str. 1 d., 302 str. 1 d., 293 str. 1 d.</p> <p>3 kaltinamasis: BK 147 str. 2 d.,</p>	<p>8 m. laisvės atėmimo</p> <p>8 m. laisvės atėmimo</p> <p>9 m. laisvės atėmimo</p>
17	1A-75/13	<p>1 kaltinamasis: BK 147 str. 1 d.</p> <p>2 kaltinamasis: BK 147 str. 1 d.</p>	<p>4 m. laisvės atėmimo</p> <p>4 m. laisvės atėmimo</p>
18	1-18-519/13	BK 147 str. 2 d.	4 m. 3 mėn. laisvės atėmimo

Išvados ir rekomendacijos

1. Nustatytų prekybos žmonėmis aukų skaičiaus akivaizdžiai neatitinka pradėtų ikiteisminių tyrimų skaičiui. Tai suteikia pagrindą manyti, kad dalis prekybos žmonėmis atvejų lieka nepastebėti baudžiamosios justicijos sistemoje. Turi būti savalaikis ir greitas reagavimas į informaciją, susijusią su prekyba žmonėmis plačiąja prasme.
2. Dažniausiai tyrimo sėkmė priklauso nuo pradinio profesionalaus ir kokybiško ikiteisminio tyrėjo (pareigūno) darbo. Todėl ikiteisminio tyrimo pareigūnai turi būti nuolat informuojami apie naujas prekybos žmonėmis formas ir mokomi naujų tyrimo metodų. Turi būti skleidžiama geroji praktika.
3. Ikteisminių tyrimų kokybė didele dalimi priklauso nuo bendradarbiaujančios aukos saugumo jausmo. Jis turi būti palaikomas ir didinamas.
4. Turi būti kvalifikuotai atliekamas bendras aukos, ikiteisminio tyrimo pareigūno ir socialinio darbuotojo darbas siekiant to paties rezultato - apginti auką ir patraukti atsakomybėn kaltus asmenis.
5. Vis dar išlieka perdėtas aukos kaltumo ar provokavimo pavergti akcentavimas. Reikia aktyvių veiksmų, keičiančių tiek teisėsaugos ir teisingumo sistemos darbuotojų, tiek ir visuomenės požiūrį į aukos vaidmenį nusikaltime, nesvarbu ar ji vyras ar moteris.
6. Turi būti savalaikis visuomenės informavimas apie galimus negatyvius reiškinius, susijusius su prekyba žmonėmis, ir kaip jų saugotis.
7. Reikalingi bendri projektai jaunimui, kur galėtų dalyvauti auka-pareigūnas-socialinis darbuotojas ir būtų kalbama apie galimas grėsmes, kitus negatyvius reiškinius, prekybos žmonėmis padarinius.
8. Reikalingos apskritojo stalo diskusijos tarp skirtingų teisėsaugos, kitų valstybės institucijų, nevyriausybinių organizacijų siekiant bendro kokybiško rezultato.
9. Siekiant išvengti klaidų ir mažinti visuomenės nerimą dėl prekybos žmonėmis tyrimų objektyvumo reikia nuolat atlikti teismų praktikos analizę.

Literatūros sąrašas

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija;
2. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas;
3. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas;
4. Baudžiamoji byla Nr. 1-18-519/2013;
5. Baudžiamoji byla Nr. 1A-75/2013;
6. Baudžiamoji byla Nr. 1-21-366/2014;
7. Baudžiamoji byla Nr. 1-10-134/2013;
8. Baudžiamoji byla Nr. 1-44-579/2013;
9. Baudžiamoji byla Nr. 1-76-72-2012;
10. Baudžiamoji byla Nr. 1-158-508/12;
11. Baudžiamoji byla Nr. 1A-109/2012;
12. Baudžiamoji byla Nr. 1A-3-332/201;
13. Baudžiamoji byla Nr. 1A-81/2010;
14. Baudžiamoji byla Nr. 1-91-133/2010;
15. Baudžiamoji byla Nr. 1A-131/2010;
16. Baudžiamoji byla Nr. 1A-122/2009;
17. Baudžiamoji byla Nr. 1A-136/2009;
18. Baudžiamoji byla Nr. 1A-161/09;
19. Baudžiamoji byla Nr. 1A-159/2008;
20. Baudžiamoji byla Nr. 1-107/2008;
21. Baudžiamoji byla Nr. 1-184-348-06;
22. Baudžiamoji byla Nr. 2K-332/2006;
23. Nutarimas dėl ikiteisminio tyrimo nutraukimo Nr. 15-1409;
24. Protokolas „Dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildantis Jungtinių Tautų Organizacijos Konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą“;
25. O. Fedosiuk. Prekybos žmonėmis nusikaltimo normos naujausios redakcijos (2005 m. birželio 23 d.) aiškinimo ir taikymo problemos („Jurisprudencija“, 2007, t. 8(98), p. 55);
26. A. Abramavičius ir kiti. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99–212 straipsniai).

Ramūnas Sarapas, dr. Alvydas Šakočius
LIETUVOS TEISMŲ PRAKTIKA PREKYBOS ŽMONĖMIS BYLOSE

Studija atlikta, remiantis nukentėjusiųjų bylomis
Lietuvos LR teismuose 2006-2013 m.

Visos aukos gavo pagalbą Lietuvos Caritas organizacijoje

2015-04-08. 1,5 sp. l. Tiražas 2000 egz. Užsakymas 15-083.
Leidžia Lietuvos Caritas, Papilio g. 5, LT-44275 Kaunas.
Spaustuvė „Morkūnas ir Ko“, Draugystės g. 17, LT-51229 Kaunas.

